

Interjú Surányi Sándorral

2019

Miklós Gábor: Tanár úr, mikor és miért csatlakozott a Világgazdasági Intézethez (Tanszékhez)? És milyen volt a fogadtatása?

Surányi Sándor: a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen végeztem pénzügy szakon. Az egyetem után a Szövetkezeti Kutató Intézethez kerültem, és elsősorban a fejlődő országok szövetkezeti mozgalmának kibontakozási folyamatait, formáit és elméleti kérdéseit kutattam. Ezalatt az időszak alatt többször jártam Indiában, megismertem az országnak szinte minden szegletét, Madrastól a Himalájáig, a keleti Kalkuttától Delhin és Újdelhin át a nyugati Bombayig.

Majd a hatvanas évek második felében az MTA Afro-Ázsiai Kutató Intézetének munkatársa lettem. Itt ismerkedtem meg a Világgazdasági Tanszékhez kötődő neves személyiségekkel, és kerültem munkakapcsolatba a kutatóintézet vezetőjével, Bognár Józseffel is, aki kezdeményezte és vezette az eleinte csak csoportként működő intézményt, és nagy súlyt helyezett erre a viszonylag új tudományterületre. Ezzel lényegében a VKI kibontakozásának folyamatát indította el. Neki köszönhető, hogy egyre intenzívebb kapcsolat jött létre az MTA Afro-Ázsiai Kutató Intézete és a Közgazdaságtudományi Egyetem Világgazdasági Tanszéke között. Szintén ezeknek a kapcsolatoknak köszönhető, hogy a hetvenes évek elejétől az egyetem Világgazdasági Tanszékére kerültem, majd a nyolcvanas években közel 10 évet töltöttem Etiópiában, ahol kétszer 4 évig tanítottam a fővárosban, az Addisz-Abebai Egyetem Társadalomtudományi Karán. Itt nyílt lehetőségem először arra, hogy egy nyugati mintára szervezett oktatási rendszerbe beilleszkedhessek. Nagyon érdekes volt találkozni mindezzel és az oktatásban alkalmazni a nyugati világ (elsősorban angolszász) tudományterületéről érkezett forrásanyagokat, tankönyveket, és természetesen, az ottani professzorokkal és tudósokkal megismerkedni. Az egyetem könyvtára (J.F. Kennedy Library) lehetőséget adott arra, hogy a világgazdaságot az addigiakhoz képest újabb szempontok alapján is megismerhessem, beleértve a fejlődő országok modernizálásának lehetőségeit és kínálózó módozatait is. Mind a mai napig nagyon szívesen emlékszem vissza ezekre az időkre.

MG: Milyen szellemi és társasági élet jellemezte akkor az intézetet (tanszéket)? (pl közös programok)

SS: Hubai Miklós íróra nagyon szívesen gondolok vissza, akivel Indiában többször is volt alkalmam találkozni és a helyi viszonyokról eszmét cserélni. Mind a tanszéki, mind pedig a külföldi munkavégzések kapcsán nagyon nagy szeretettel gondolok a Világgazdasági Tanszéken dolgozó munkatársak kollegialitására, támogatói hozzáállására és segítőkészségére, bármikor, amikor csak szükség volt rá. Ha bármilyen probléma adódott, akkor bizton számíthattam a tanszéki kollégákra.

MG: Melyik és milyen volt a legemlékezetesebb kurzus, amelyet oktatott és miért?

SS: Etiópiában egészen más tárgyakat kellett tanítani, mint Magyarországon, más volt az érdeklődés fókuszja is. Többek között eleinte az iparosításról és ipargazdaságtanról kellett előadásokat tartani, ami nem tartozott az itthoni munkaterületemhez. Ugyanakkor kiemelkedő volt a költségvetési és pénzügyi kérdésekről szóló kurzusom is. Szentes Tamásra szintén nagy hálával gondolok vissza, mert sokat segített ebben az időben, sok forrásanyagot biztosított és küldött el nekem azért, hogy fel tudjak készülni ezekre az előadásokra.

Magyarországon elsősorban Világgazdaságtant oktattam, illetve annak keretében a globális erőforrások, a világnépeesség, a világelelmzés és a fejlődés fenntarthatóságának a kérdéseivel foglalkoztam. Mint ahogy a Világgazdasági Tanszék egésze, én is fontosnak éreztem, és mind a mai napig fontosnak érzem, hogy a világgazdasági folyamatokat, illetve azok kölcsönhatásait komplex rendszerként, mintegy élő organizmusként elemezzük. Ez a neoklasszikus makroökonómiai szemlélethez képest komplexebb megközelítést jelent. A világgazdaság ebben a megközelítésben több, mint a nemzetgazdasági tevékenységek pusztá összegeződése. Önálló törvényszerűségei vannak, amelybe a nemzetgazdaságok csak folyamatos alkalmazkodás révén kapcsolódhatnak be előnyösen. A korábbi érában a tanszéken voltak olyan különböző országtanulmányok is, amelyeknek keretében egyes, kiemelt fontosságú országokkal foglalkoztunk, mint például Indiával, Fekete-Afrikával, USA-val vagy több nyugat-európai országgal. Bár ez a kurzus idővel kikopott a Világgazdasági Tanszék profiljából, tanulságos az egyes országok

fejlődési módozatainak elemzése, ezért igencsak érdemes vele foglalkozni. Az európai integráció és általában az integráció kérdéseivel foglalkozó tanulmányok Palánkai Tibornak köszönhetően értek el magas színvonalat a tanszéken.

Anekdoták szintjén meg kell említeni, hogy korábban volt egy kurzus Világgazdasági Földrajz címmel egy másik tanszéken. Ennek a kurzusnak a tematikája természetesen eltért a Világgazdaságtan tárgytól, még ha bizonyos területeken voltak is érintkezési pontok. Az egyik hallgató felületesen tájékozódott és nem a neki megfelelő helyre jött el vizsgázni. Így hiába kérdezgettem őt Világgazdaságtanból, a hallgató csak a Világgazdasági Földrajz című tárgy némileg ide vonatkozó témáival válaszolt. Azután mégiscsak kiderült a tévedés, hiszen a vizsgája így nem volt sikeres.

MG: Mit gondol, miben volt rendhagyó a Világgazdasági Intézet (Tanszék) tevékenysége? Miben alkotott maradandót az Intézet (Tanszék)?

Hosszú ideig tanítottam Antwerpenben is, és itt már egyértelműen kikristályosodott, hogy milyen nagy szükség van arra, hogy a nemzetközi gazdaságtan (international economics) eredményeinek felhasználásával a világgazdaságot egyfajta egységes egészként kezeljük. A világgazdasági összefüggések megértéséhez nem nélkülözhetők a nemzetközi gazdaságtan vizsgálatai és eredményei, hisz csak így közelíthetők meg a világgazdaságban rejlő problémák és feszültségforrások. A különböző országok világgazdasági helyzetének megítélése és az ezzel kapcsolatos kritikus és elemző szemléletmód, a gazdasági események és a nehézségek megismerése előre vetítik az adott ország várható jövőbeni viselkedésének irányát, azt, hogy hogyan reagálnak az országok válsághelyzetben vagy aszimmetrikus sokkok idején; vagy hogy miért reagálnak másképpen a különböző erőforrás-piacok a különböző berendezkedésű országokban (pl. munkaerőpiac, tőkepiac, árupiac; USA-ban, Oroszországban, Németországban, skandináv államokban, stb.).

MG: Milyennek látja a mostani Világgazdasági Intézet és a Budapesti Corvinus Egyetem helyzetét az oktatásban kialakult hazai és nemzetközi versenyhelyzetben?

SS: A Világgazdasági Intézet által feltárt és oktatott ismeretek nélkülözhetetlenek, fontos ugyanakkor, hogy mindez továbbra is kritikai gondolkodásmódra neveljen bennünket, és lássuk

a világgazdasági folyamatok ok-okozati összefüggéseit vagy akár hosszabb távon kialakuló feszültségeit. Hiába hívták hajdan Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemnek az egyetemet, a falai között az akkor feltétlenül szükséges marxista nézetek oktatásán kívül egyre hangsúlyosabbá vált annak a szemléletmódnak a bemutatása és elsajátítása, amely már a '70-es - '80-as években is hozzásegített minket a közgazdaságtan megfelelő értelmezéséhez. Vallom, hogy jó gazdasági döntéseket csak széleskörű és megbízható információk alapján, a kritikai hozzáállásunkat erősítve tudunk megtenni. Hangsúlyozom, hogy a fentiekén túl a gazdasági folyamatok iránti közérdeklődés, azoknak a lakosság többsége általi követése és a realitások megértése is feltétlenül szükséges a jó gazdasági döntések meghozatalához és megvalósulásához. Ahhoz, hogy ne politikai sztereotípiákban gondolkozzunk, ezek a képességek elengedhetetlenek lennének. A népességnek nem elhanyagolható része nem foglalkozik a gazdasági döntések következményeivel. Például az európai integráció mélyítése még egyáltalán nem biztos, hogy elvezet az Európai Egyesült Államok kialakulásához, sőt, nézeteim szerint nem is feltétlenül szükséges, hogy az egyfajta amerikai mintára jöjjön létre. Nem szükségszerűen az az integráció mélyítésének egyetlen módja.

MG: Milyennek látja az akkori és mostani egyetemi hallgatókat mint egyéneket és közösséget? (akár Magyarországon vagy külföldön)

SS: A közgazdasági és pénzügyi gondolkodás minden korban elengedhetetlen követelmény. Nagy kérdés ugyanis, hogy mit lehet kezdeni a szűkös erőforrások kiaknázásával, és hogy hogyan lehet azt a legcélszerűbben megvalósítani. Ezeket az ismereteket már az általános iskolás korban alapszinten kéne tanítani, megértetni a diákokkal. Úgy tapasztaltam, hogy ez sem a korábbi, sem a mostani érában nem kapott vagy kap elég hangsúlyt. Tapasztalatom szerint az emberek többségének nagyon kevés fogalma van a közgazdaságról, a világgazdaságról, a gazdasági döntések szükséges irányáról, illetve azok közép és hosszú távú következményeiről.

MG: Ezek fényében mit gondol, hogy milyen irányba (pl. kutatás, oktatás, közösségi élet, stb.) kellene elmozdulnia az intézetnek és miért?

SS: A korábban elmondottak fényében a kritikai gondolkodásmód és az elemzőképesség elengedhetetlen a közgazdászok számára, ezek alapvető ismérveknek tekinthetők. Fontosnak tartom

továbbá azt is, hogy a XXI. századi kapitalista berendezkedésű országokban valamilyen formában pénzügyileg (költség oldalról) is értékelésre kerüljenek a fenntarthatósággal kapcsolatos tételek (társadalmi és környezeti fenntarthatóság egyaránt fontos). A globalizáció haszonélvezői és vesztesei között szükséges lesz egy redisztribúciós folyamatot kezdeményezni a súlyosabb társadalmi feszültségek elkerülése érdekében, és a mai jövedelem-polarizációval szemben. Hangsúlyoznám mind a hallgatók, mind a tanárok számára, hogy a gazdagabb ország szuverenitása mindig megalapozottabb, ennek forrása pedig korunkban nem elsősorban a természeti kincs, hanem a tudás és a szakismeret. A perifériára sodródás legbiztosabb módja, ha ezt elhanyagolják. Minden ország rugalmas döntéshozatalra, a világgazdasághoz való alkalmazkodásra kényszerül. Egy szegényebb, fejlődő ország felzárkózására is számos példa van az elmondottak figyelembe vételével. De ha akár már egy közepes fejlődést elért ország is elmulasztja az oktatás és a kutatás saját adottságainak megfelelő szelektív fejlesztését, folyamatosan veszít a tényleges szuverenitásából és egyre előnytelenebb világgazdasági helyzetbe sodródik. Jószerivel kulturális identitását sem tudja anyagiak hiányában támogatni és őrizni.

MG: Mit gondol, ma miben és hogyan tudna az intézet maradandót alkotni?

SS: Az intézetnek fontos továbbra is hangsúlyoznia a fenntarthatóság követelményének való megfelelés kérdéskörében folytatott kutatást. Ez egyre fontosabb sorskérdés egyénileg, nemzetállami szinten és természetesen, globális szinten is. Fontos a fejlődés versus növekedés kérdésköre, illetve a kettő közötti összefüggés. A minőség (a fejlődés) esetében nincs felső határ, míg a mennyiségi növekedés esetében más a helyzet. Mindenképpen szükségesnek tartom, hogy nagyobb hangsúlyt helyezünk a népesedés/túlnépesedés, illetve az alternatív erőforrások problémájára, sőt, a környezettudatos gondolkodásmód elterjedésére és alapvetővé válására. A jelenlegi folyamatok zsákutcába visznek, nem fenntarthatók. Elég csak arra gondolni, hogy az édesapám 99 éves élete során, tehát 1908 és 2007 között a globális népesség megháromszorozódott (2 milliárdról 6 milliárd fölé emelkedett). Mivel ez egy exponenciális folyamat, ezért nem fenntartható. Az intézet számos egyéb világgazdasági (pénzügyi, gazdaságpolitikai, stb.) kérdéssel párhuzamosan ezekre a problémákra is fel tudja ma hívni a figyelmet, és ezekkel a gondolatokkal tud hosszú távon is hozzájárulni a közgazdasági gondolkodás előremeneteléséhez és a fenntartható fejlődés mind alapvetőbb elvének elterjesztéséhez.

Az interjút készítette: Miklós Gábor, 2019.